

STUDIA MORALIA, IV. *Commentaria in constitutionem pastoralem Gaudium et Spes Concilii Vaticani II*, Academia Alfossiana, Rim 1966.

U pokoncilsko vrijeme na sve strane se pojavljuju komentari koncilskih akata. Ovaj svezak *Studia moralia* po svojoj tradiciji slijedi zdravu liniju, nastoji biti objektivna. Ne bi se moglo reći da prelazi u pretjerani zanos, niti da pada u neplodnu negativnu kritiku.

Čini mi se da mnogi komentatori koncilskih dokumenata polaze od neke umišljene pretpostavke da je II vatikanski koncil proveo neku revoluciju. A revolucija znači rušenje. To oni ne mogu dokazati ni jednim tekstom Koncila, štoviše, ta ideja se protivno izričitoj i više puta naglašavanoj koncilskoj ideji.

Ivan XXIII dne 11. X 1962, u času otvaranja Koncila, jasno je ocrtao put: predati današnjici čistu i potpunu nauku Crkve, onaj *depositum fidei*, baštinu čovječanstva bez dokidanja, bez izopačivanja; ali iz te baštine uzeti ili protegnuti pretežno istine plodne za pastoralni apostolat i, bezuvjetno, sve to obučiti u suvremeno ruho.

Ne spočitavam ovom svesku da bi on prelazio u pretjeranost, ali sam se sjetio gornje istine čitajući prvi članak, napisan od B. Häringa. I još me jedan osjećaj prožeo, naime, osjećaj neke nevoljkosti pri pomisli kako mnogi uzimaju u koncilskim tekstovima ono što odgovara njihovom pravcu misli, pri čemu, nerijetko cjelina trpi.

Häring, to je poznato, u spekulativnoj teologiji odnosno moralici, malo je sretan. On je doista uopće u svom djelu *Das Gesetz Christi* prihvatio kerigmatski pravac, zato i u prvom članku u ovom svesku nastoji prikazati moraliku više u njeznoj fenomenološkoj, egzistencijalnoj oznaci. Ne mari on za njeno fundiranje kao znanosti u klasičnom smislu: da svede njene teze na nekoliko osnovnih ali najviših principa, niti traga za najdubljim razlozima. Zadržava se više na elementima njene dinamičnosti, time i neke neustaljenosti te se ograničuje na kršćansko područje.

Dovoljno je uočiti na koja se mjesta koncilskih dekreta on poziva. Iz br. 62 crpi poziv da se traži prikladniji način kako bi se prikazala mo-

ralna nauka. Razumljivo, br. 22, 24a i 51, čine mu se dovoljnima da izvuče glavnu crtu personalističko-sociološkoga smjera. Taj je aspekt neposredan, zoran; on odražava ono prostorno-vremensko gibanje misli današnjice. S te strane ne može se piscu ništa zamjeriti.

Međutim, čini mi se da treba reći da se moralika ne iscrpljuje u nekom kretanju, prolaznosti, i nesigurnosti, kao ni u površinskom problematiziranju. Ona kao znanost želi navise i u dublje. Traži najopćenitija načela, vrhovne razloge, najviše nazivnike. Traži obrazloženje s kojim se pamet nekako smiri.

A to je ono što mnogima nedostaje jer ne nastoje uočiti te najdublje zasade i najviše nazivnike, na koje je Koncil tako jasno upozorio. Ako nam je poznata sistematika tradicionalne moralke, vidjet ćemo da temeljni te sistematizacije bivaju naglašeni na uvjerljiv način. Da spomenem samo nešto.

Bog je usadio u čovjekovu savjest zakon dobra, zakon ljubavi prema Bogu i bližnjemu (br. 16). Taj zakon nije drugo nego onaj vječni Božji zakon po kojemu se ljudsko društvo mora ravnati da ostvari svoju svrhu, zajedničko dobro, efikasno sredstvo za sačuvanje mira (br. 78). O-dakle izvire taj zakonski okvir? Iz ljudske naravi, a tumači ga Crkva (*Dignitatis humanae*, br. 14). Zato taj moralni zakon zahvaća čovjeka kao osobu, kao razumno biće, kao uzvanika na vječnu slavu (*Communiat. soc.*, br. 6). I doista, opsluživanje toga zakona vodi čovjeka u vječnu sreću (*ibidem*). Jesu li to samo neki prolazni obrisi ili nešto stalno i trajno? Koncil svečano naglašuje da svi moraju stati na normama objektivnoga reda morala, jer taj red svojom širinom i dubinom zahvaća sve redove ljudske djelatnosti (*Inter mirifica*, br. 6). To je u prvom redu onaj objektivni red morala (EM, 16), u kojemu se sastaju i kojemu su podložni svi ostali redovi, pa i prikazivanje zla ili kriminala (*Comm, soc.*, 7).

Na taj način II vatikanski koncil potpuno se nadovezuje na tradicionalnu moraliku i fundira je na objektivnom redu morala. A posve je unilateralno htjeti prikazati taj Koncil kao i sključivo fenomenološko iznošenje moralne datosti. Još lošije bi bilo prikazati moraliku

kao nauku koja posvema traži put, boravi u neizvjesnosti, pa drmatičnim njenim pozicijama itd. Temeljna načela toga objektivnog morala uvijek i posvuda su valjana i jednaka, iako njihova primjena, znanje i tumačenje mogu tu i tamo upasti u neizvjesnost. Priznanjem toga reda koji Crkva tumači nema straha za razvoj moralke, niti se može reći da ona sebe traži. Našla se davno. Ona jedino primjenjuje svoja načela na nove probleme i ta rješenja oblači u suvremeno ruho. Promjena odijela ne mijenja bit čovjeka.

Mnoga se korisna gledišta nalaze i u ovom svesku. Tako L. Verrecke nalazi idejno kretanje kod Lava XIII kao pripralni stadij za II vatikanski koncil. Antropologiji posvećuje radove D. Capone, R. Koch, A. Regan, Sean O Riordan, i to sa psihološkog, biblijskog i teološkog gledišta. Na sociološko polje zalazi A. Humbert i neki drugi, dok J. Endres ispituje značenje pojma »svijet« u istoj konstituciji. T. Fornoville daje prikaz o ateizmu (u raznim oblicima, o sistematskom ateizmu i stavu Crkve prema ateizmu). B. Häring problematizira razne aspekte društvenog života Crkve, osobito u odnosu prema braku, npr. o bračnoj vjernosti, o sakramentalnosti braka, stavu Crkve prema napuštenom bračnom partneru itd.

I ovaj svezak dokazuje ozbiljno prilaženje svakom problemu. Razumije se: nije posvuda jasna ista dokazna snaga. Ne ostanješ kod svakog članka jednako uvjeren, ali nećeš ni jednomu priznati nestručnost. U svakom slučaju, preporučuje se i ova kolekcija, jer otvara široke vidike moralne problematike svakomu koji je iskreno željan znanja.

Dr J. K.

PETAR BULAT, *Crkva u malom*. Zagreb 1967, str. 296, s uvodnim riječima dra Franje kard. Sepera.

Kako unijeti kršćanski duh u one koji se spremaju na brak ili žive u braku? Ako je obitelj stanica ljudskog roda a kršćanska milost najviša vrednota, postavljanje toga pitanja i odgovor na to pitanje sadrže najbolju preporuku za ovu knjigu.

Pisac je dobro shvatio da je jedna od oznaka današnjeg mentaliteta zazor od metafizike. I zazor od suhog, legalističkog prikazivanja jednog životnog problema. Kako bi se usudili otcijepiti problem braka iz cjeline života? Iz kršćanske stvarnosti? Iz atmosfere milosti? Ali, i iz okvira zakonite ljudske naravi.

Zato je očito da je pisac tražio nadahnuće na svim ovim izvorima. I smjernice za život. Pisac ove knjige živahno i uvjerljivo, filmski zorno krstari oko jezgre obiteljske stanice. Snalazi se. Dobija se dojam da doista posjeduje spoznaju problema.

Možda bi strogi moralist na nekim mjestima želio precizniju formulaciju, npr. na str. 213, gdje pisac piše da je svaka upotreba spolne potencije radi užitka teški grijeh, — jer to za bračne drugove nije uvijek ni nužno grijeh, barem ne teški; slično na str. 155. kao da se onanizam izveden na prirodan ili umjetni način jednako tretira, a to ne bi bilo ispravno; tako ni tvrdnja na str. 293, da se kultura izgrađuje demografskim pritiskom nije po sebi odmah shvatljiva i sl.

To su periferne opaske. A koja ih knjiga ne bi zavrijedila? Ova knjiga doista obiluje pozitivnim, konstruktivnim elementima. Ona pruža svećeniku mogućnost da i poslije obavljena vjenčanja proslijedi s apostolatom riječi. Evo im lijepe uspomene, sredstva kontakta. S te strane je i preporučujem. A mislim da je pisac i želio nastaviti taj kontakt s onima koji žive u braku.

J. K.

IVO STIPIČIĆ O. P., *Die Grenzsituation des Menschen und seine Existenz, Ein Versuch ihrer Erschliessung auf Grund des Erkenntnisphänomens, Zur Wesensbestimmung des Menschen nach Thomas von Aquin, Studia Friburgensia, Neue Folge 44, Freiburg (Schweiz), 1967, 130 str.*

Riječ je o doktorskoj disertaciji prof. Stipičića (referenti: Dr N. Luyten i Dr I. Bochenski). Radi se zapravo o tumačenju filozofije sv. Tome, i to njegove koncepcije čovjeka na horizontu bitka koja se razlaže analizom čovjeka kao spoznajnog